

Maiski en estat pur, amb ploma i paper.

Un dia de l'any 1993 l'historiador angloisraelià Gabriel Gorodetsky, mentre furetejava pels arxius del Ministeri d'Afers Exteriors de Rússia per preparar un treball sobre les relacions israeliano-soviètiques, va fer una troballa tan excepcional com inesperada: el dietari privat d'Ivan Mikhailovix Maiski, l'ambaixador soviètic a Londres entre els crucials anys de 1932 i 1943. Gorodetsky, un dels màxims especialistes mundials en la història de l'URSS, sabia de l'existència del dietari, però tenia poques esperances de trobar-lo perquè, després que Maiski fos purgat i arrestat per Stalin el 1953, el Ministeri de Seguretat de l'Estat li havia confiscat tot el seu arxiu personal, dietari inclòs, i no l'hi havia retornat mai més.

Abans de llegir el dietari, Gorodetsky ja era conscient del valor de la troballa, però poc es devia imaginar que, un cop llegides el seu més de mig milió de paraules, arribaria a la conclusió que "mai abans no havia sortit dels arxius sovi-

ètics un document d'una tal envergadura, valor i dimensions, capaç de posar nova llum sobre la Segona Guerra Mundial i els seus antecedents".

Ple d'informacions inèdites i rellevants, i també d'observacions atrevides i perspicaces, el dietari està escrit amb una prosa musculosa i àgil. Hi abunden, a més, l'entreteniment i les tafaneries d'alta volada, perquè per les seves pàgines desfilen la majoria de les primeres figures de la política i la diplomàcia d'aquells anys: des de Churchill, Stalin i Roosevelt fins a Negrín, Eden, Chamberlain i Molotov, passant per l'exprimer ministre Lloyd George i per l'ambaixador americà Joseph Kennedy (pare de JFK i RFK), entre molts altres. No hi falten, tampoc, algunes estrelles de la cultura britànica de l'època. Maiski va tenir una relació més que estreta amb els escriptors George Bernard Shaw i H.G. Wells, i l'escultor Jacob Epstein el va retratar en un bust de bronze formidable.

Un dels aspectes que, segons Gorodetsky, fan excepcional el dietari de Maiski és el fet que el

El testimoni de l'ambaixador soviètic a Londres en els anys més crítics d'Europa

El dietari personal d'Ivan Maiski, l'ambaixador soviètic a Londres entre els crucials anys de 1932 i 1943, és un document històric i humà excepcional. Editat i prologat per l'historiador Gabriel Gorodetsky, RBA-Libros n'ha publicat una versió abreujada amb el títol 'El cuaderno secreto. Embajador soviético en Londres'. Amb vora mil pàgines, és un volum monumental i imprescindible.

*Per Pere Antoni Pons
Fotografies cortesia de la família Scheffer-Voskressenski*

va escriure en contra de les indicacions de Stalin, que recomanava als seus subordinats que no deixessin mai res per escrit, i fent cas omís de tots els perills a què s'exposava posant negre sobre blanc i amb sinceritat les seves impressions i idees més personals. "Escriure un dietari era una iniciativa arriscada —explica Gorodetsky— en una època en què la gent, morta de por, es dedicava a cremar papers i arxius".

És per totes aquestes raons que la Yale University Press va creure convenient publicar el dietari complet, en tres volums, l'any 2015. Gorodetsky va prologar l'obra i, a més, va complementar-la amb tot un seguit de denses i instructives notes intercalades enmig del text per tal de contextualitzar el testimoni de Maiski i orientar el lector. L'excel·lent edició en castellà que ara acaba de publicar RBA és una versió abreujada de l'original. Inclou una exhaustiva selecció de les entrades més interessants i, naturalment, tots els passatges referits a Espanya, tots ells relacionats amb

la Guerra Civil i el desgraciat destí dels republicans exiliats. El resultat és un volum substancios i trepidant, monumental en tots els sentits, que farà les delícies dels lectors interessats en la història i, en concret, en el convuls món d'entreguerres, en la guerra civil espanyola i en la Segona Guerra Mundial.

Un personatge singular i fascinant

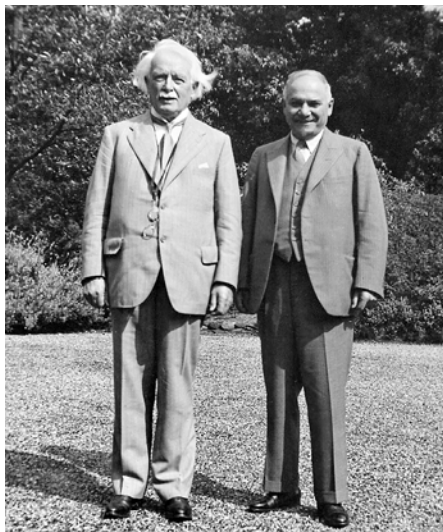
Carismàtic, culte, sociable, cosmopolita, fervent admirador de la cultura europea i d'una astúcia diplomàtica gairebé sense equivalents entre els seus homòlegs, la biografia i la personalitat d'Ivan Maiski semblen tretes d'una novel·la escrita a quatre mans entre Honoré de Balzac i John Le Carré. Fins i tot resulta inversemblantment novel·lesc que, amb els seus antecedents polítics i personals, Stalin li confiés l'ambaixada soviètica a Londres, i que ell fos capaç de mantenir-se en el càrrec durant tant de temps.

Nascut el 1884 a l'antiga ciutat russa de Kirilov, Ivan Mikhailovitx Liakhovetski, Maiski de pseudònim, va tenir des de petit accés a la cultura perquè el seu pare, d'ascendència jueva-polonesa, era el tutor del fill d'un noble. Les lectures de formació de Maiski van incloure els clàssics russos, anglesos i alemanys. De jove, va afiliar-se a l'ala menxevic del Moviment Socialdemòcrata rus, cosa que el va portar a ser perseguit pel tsarisme i a convertir-se en un emigrat polític. Va ser aleshores quan va viure per primer cop, a Londres (entre el 1912 i el 1917), una experiència que li seria —pel coneixement de l'idioma i per familiaritat amb la cultura britànica— d'una gran utilitat vint anys després.

Va retornar a Rússia el 1917, poc després de la revolució de febrer que va derrocar el règim tsarista, i aviat va entrar a formar part del govern provisional de Kerenski. Durant la guerra civil russa, en la qual s'enfrontaren bolxevics i contrarevolucionaris, el bàndol on hi havia els menxevics, Maiski va protagonitzar, segons Gorodetsky, "l'únic acte d'insurgència armada socialista contra el bolxevisme". Si bé al final de la guerra va ser perdonat pels bolxevics i acceptat entre les seves files, en un exemple del virtuosisme de supervivent de què faria gala tota la vida, el comportament mostrat per Maiski durant la guerra civil va fer que una ombra rondés sempre sobre el seu cap i que les autoritats de Moscou, i en particular Stalin, no hi confiessin mai del tot.

Bernard Shaw és rebut a l'ambaixada. Amb Lloyd George, el "Vell Mag".

→ Malgrat les prevencions dels seus superiors, va ostentar diversos càrrecs menors en les ambaixades de Finlàndia i del Japó i, l'any 1932, va ser designat ambaixador a Londres, que aleshores era molt més que la capital de la Gran Bretanya: era la metròpoli de l'imperi més poderós del món. Fos com fos, res no podia preparar Maiski per als esdeveniments extraordinaris i terribles que estava a punt de viure.

Va ser el 1933 quan tot va començar a precipitar-se amb l'arribada de Hitler i els nazis al poder a Alemanya. I va ser a partir del 1934 que Maiski es va posar a consignar tot el que vivia al seu diari. Ja fos com a testimoni privilegiat o bé com a protagonista actiu entre bastidors, Maiski va as-

sistir a la majoria d'esdeveniments crucials que definiren una de les èpoques més dramàtiques de la història de la humanitat: l'enfortiment del règim de Hitler i el desacomplexament de les polítiques racials i bel·licistes nazis, que ell sempre va considerar demencials i perilloses; les terribles purgues de Stalin, que li ficaren una por al cos que no se li'n va anar mai; les crisis i la inestabilitat de la corona britànica (que en pocs anys va patir la mort de Jordi V, la controvertida abdicació per amor d'Eduard VIII i el sobtat ascens al tron de Jordi VI); el sorprenent i, per a Maiski, terriblement equivocat i incòmode pacte Germanosoviètic; la invasió de Polònia per part dels nazis; l'esclat de la guerra, la ràpida caiguda de França i la guerra llampec amb què els alemanys aconseguiren dominar mig Europa en qüestió de mesos; el *blietzkrieg* de l'aviació alemanya contra una Anglaterra que durant molt de temps va haver d'aguantar el tipus tota sola; l'entrada de Rússia en guerra després de ser atacada per Hitler... De tot això, Maiski en dona una visió detalladament informada, galvanitzada per la passió de la immediatesa, i gairebé sempre sagaç.

La ràpida intel·ligència amb què Maiski reacciona davant determinats esdeveniments i la lúcida interpretació i previsió de futur que sol fer-ne evidència que el seu era un cervell de primera categoria. Això queda clar, per exemple, en la visió tan negativa que des d'un primer moment li mereixeren les polítiques d'apaivagament de Chamberlain i en l'anticipació amb què veu convenient l'arribada al 10 de Downing Street d'un polític guerrer com Winston Churchill. També va

+ FRASES DEL DIETARI DE MAISKI

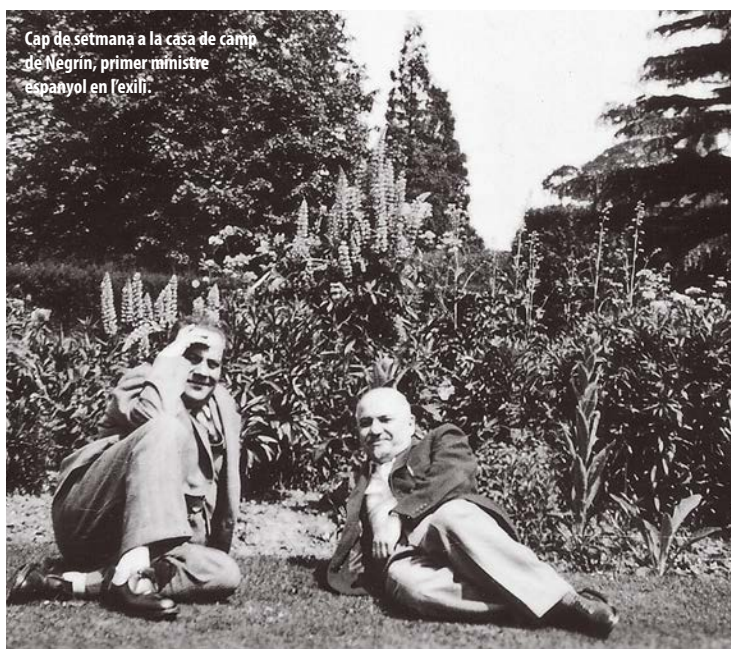
"Churchill ens ha plantejat els seus pensaments sobre la guerra. La pau és impossible en un futur pròxim. En temps de pau els britànics sovint semblen uns sibarites aviciats i goluts, però en temps de guerra i situacions límit es converteixen en rabiosos bulldogs, que immobilitzen les seves preses amb una mossegada mortal."

"Neville Chamberlain no és un home d'una gran talla. És estret de mires, sec, limitat, mancat no tan sols de brillantor sinó també de qualsevol tipus de visió política."

"Aleshores, després d'una pausa d'un minut, Churchill ha dit:

"Odio Trotski! He seguit les seves activitats durant un temps. És el geni malvat de Rússia, i està molt bé que Stalin l'hagi posat al seu lloc'. Un altre minut de pausa i Churchill ha exclamat: 'Per descomptat que jo estic a favor de la política de Stalin. Necessitem una Rússia forta, i li desitjo a Stalin el més gran èxit'."

"L'error més greu que cometen alguns personatges anglesos destacats és que no entenen en absolut la psicologia d'homes com Hitler o Mussolini. Els veuen com veurien un *businessman* de la City o un *country gentleman* anglès. No podrien estar més equivocats! Els que vulguin entendre la mentalitat de l'agressor farien bé a prendre Al Capone com a model. [...] Només la força els farà baixar el cap!"

Cap de setmana a la casa de camp de Negrín, primer ministre espanyol en l'exili.

Pausa per fumar en les negociacions al jardí del 10 de Downing Street (d'esquerra a dreta: Cadogan, Attlee, Maïski, Molotov, Eden i Churchill).

ser molt d'hora que Maïski va veure que la causa de la República espanyola no tenia res a pelar contra les tropes de Franco si, tal com va acabar passant, l'URSS i, sobretot, les democràcies europees no li donaven un suport actiu.

Una posició gens còmoda

En molts aspectes, Maïski va ser un pioner de la diplomàcia moderna. Va treballar molt per fer-se una xarxa de contactes de confiança entre les mitjanes i altes esferes de la societat britànica, va fer mans i mànigues per influir en la premsa sense que es notessin quines eren les seves intencions autèntiques i va ser sempre conscient que, més enllà del camp sovint maximalista de les idees, la política és una jungla en què només sobreviuen els astuts, els ambigus i els pragmàtics.

Naturalment, la seva manera de procedir sempre va estar condicionada per la posició tan complicada en què es trobava. A més de ser el representant del comunisme en la que aleshores era la primera i més poderosa societat capitalista del planeta —el dietari és ple d'escenes en què Maïski i la seva esposa són observats pels monàrquics anglesos i pels russos blancs exiliats com si fossin una parella de diables—, també esta-

va a les ordres d'un Stalin que eliminava cruelment tothom que li feia nosa, o que el decebia, o que no li mereixia absoluta confiança, o que no acomplia les ordres i els objectius que li havia encarregat.

Diu Gorodetsky que, durant les purgues dels anys 30, Maïski de seguida es va adonar que la seva supervivència personal estava vinculada a l'èxit de la seguretat col·lectiva. "Era un exercici extremadament delicat: havia de maniobrar —escriu Gorodetsky— entre la necessitat de proporcionar a Moscou una avaluació objectiva dels fets i la necessitat de mantenir viva la perspectiva d'una aliança amb Occident" (la qual reforçava el paper de Maïski a Londres). Els riscos que va prendre Maïski per tirar endavant el que ell creia que era el millor tant per a ell com per a l'URSS van ser enormes, per exemple totes les vegades que, davant dels seus superiors de Moscou, va fer passar el que en realitat eren idees seves com a idees dels seus interlocutors al Govern britànic.

Tot i la seva astúcia i el seu bon quefer, Maïski va ser rellevat del càrrec d'ambaixador el 1943. Retornat a Moscou, va ostentar una sèrie de càrrecs poc importants al Ministeri d'Afers Exteriors. Cansat, el 1945 va deixar la carrera diplomàtica per consagrar-se a l'estudi de la història. I, aleshores, el 1953 va ser arrestat sota l'acu-

"A pesar de totes les tribulacions sofertes, Negrín continua sent Negrín. Alt, corpulent, segur d'ell mateix [...]. I s'aferra a la seva convicció per al futur. Diu: 'Arribarà el nostre dia', i prega al destí que arribi aviat. 'Tant de bo poguéssim ressuscitar la República Espanyola, ni que triguéssim dos o tres anys!', exclama."

"No hi ha dubte que el Primer Ministre [Churchill] ha nascut massa tard. Per naturalesa és un aventurer a escala històrica, decidit i amb caràcter, un romàntic de l'Imperi britànic i de la guerra. Si hagués viscut en èpoques passades, hauria plantat cara a Cortés o a l'almirall Drake, i esdevingut un conqueridor de noves terres o un famós pirata [...]. Al llarg dels anys m'ha dit més d'un

cop que l'Imperi britànic és el seu alfa i el seu omega."

"L'ambaixador americà Kennedy veu molt negre el futur de la Gran Bretanya. Dubta que Anglaterra sigui capaç de lliurar una guerra prolongada tota sola [...]. Assegura que els Estats Units ajudaran Anglaterra per tots els mitjans amb armes, avions, etc., durant els pròxims mesos, però que difícilment entraran en guerra abans de les eleccions presidencials, tret que passi alguna cosa extraordinària [...]. Kennedy ha criticat el Govern britànic per no haver arribat a un acord amb la Unió Soviètica i ha dit que les classes altes de la societat britànica estan 'completament podrides'. Una manifestació força insòlita en un home del seu estatus!"

#Nou Temps

EL PRIMER
SETMANARI
EN CATALÀ

EL NOSTRE,
EL TEU!

www.eltamps.cat

FES-TE'N SUBSCRIPTOR

a subscripcions@eltamps.cat
o telefona al 902 131 025

MEMÒRIES D'UN DIPLOMÀTIC

A dalt, el cant del cigne: fent d'interpret per a Stalin en la conferència de Ialta (Roosevelt és al fons, a la dreta, mentre que Churchill està assegut a l'esquerra, d'esquena a la càmera). A sota a l'esquerra, el retrat del camarada Stalin emergeix darrere de Maiski. I, a la dreta, decret de llibertat de Maiski (22 de juliol de 1955).

СССР
МИНИСТЕРСТВО
ВНУТРЕННИХ ДЕЛ

Форма 418
ВИДОМ НА ЖИТЕЛЬСТВО НЕ СЛУЖИТ.
ПРИ УТЕРЕ НЕ ВОЗВОБНОВЛЯЕТСЯ.

8-АА

Бюджетная категория
УЛВЗ МО
22 июля 1955 г.

СПРАВКА № 990

Выдана гражданину (имя) Майскому
Николаевичу Ивану Ивановичу
1884 года рождения, уроженцу (имя) г. Виринского Вологодской
гражданство (подданство) — СССР — национальность русский б/н
осужденному (имя) Владимиру Соловьеву
Вологодского Суда СССР
26 июля 1948 г. по ст.ст. — 109 УК
к лишению на шесть лет с порожением в правах на
два года, имеющему (ей) в прошлом судимость нет

в том, что он (она) отбывал (ла) наказание в местах заключения
МВД по делу именем 1955 г. и по пост. Президиума
Верховного Суда СССР от 20/07-55

С применением ст. 83 «делу именем» 1955 г. и следует к избранному
месту жительства г. Москва ул. Серовского район в
(город, село, дер., с/пос. область)

до ст. _____ ж/д. дороги.

  Иванов
_____ (подпись)
_____ (подпись)

→ sació de ser un espia britànic. Si Stalin no hagués mort dues setmanes després de la detenció, de segur que Maiski hauria estat executat. Va tenir sort. Alliberat el 1955 i rehabilitat el 1960, va dedicar els seus últims anys a escriure unes memòries descafeïnades i poc

sinceres. Va morir el 3 de setembre del 1975 i el seu nom no va trigar a caure en l'oblit. Per sort, Gabriel Gorodetsky el va rescatar quan va trobar-ne el dietari, un document d'un valor personal, polític i històric tan excepcional que no té comparació. ●